

Osmanlıların ilk yılları ve doğru olmayan görüşler

YAZAN
Prof. Tayyip GÖKBİLGİN

Geçen Haziran ayının sonlarında Strasbourg'da toplanan <<Altay etüdleri milletlerarası XIII

Konferansı>> bir çok bakımdan Osmanlı Tarihi ile yakından ilgili konulara değindi, Bu kuruluş, 1957 de Münih'de toplanan Müsteşrikler Kongresinden sonra Altay halkları ile ilgili araştırmaları ile ilgili araştırmaları ve yeni buluşları ile dünyasına sunmak amacı ile, bu sabahın tanınmış ilim adamları tarafından meydana getirilmiş ve o tarihten sonra her yıl muhtelif ilim merkezlerinde toplanarak devamlı konferanslar tertiplemek niteliğini kazanmıştı. Bilindiği gibi dil aileleri arasında menşei Orta Asya'daki Altay dağları bölgesinde yaşayan halklara bağlanan Altay - dilleri ailesi mevcuttur. Bütün Türk soyundan gelen halklar (Özbek, Kırgız, Kazak, Azeri, Türkmen, Tatar v.s.) Moğollarla birlikte bu aileye mensupturlar; diğer başlıca iki kolu da Mançu ve Tunguz dilleridir. Dil bilginleri arasında oldukça taraftar bulan bir teoriye göre bu dil ailesi daha eski menşelerinde Ural kolu ile de (Ural - Altay) akrabadırlar (Macarlar, Finler v.s)

Bu teşekkülün şimdiye kadarki milletlerarası nitelik gösteren Konferanslarında Altay halkları ile ilgili dil, tarih, etnoloji ve folklor konuları ele alınmıştı. Bizim şahsen katıldığımız bu sonuncu konferansın genel konusu da daha önceden <<Altay halklarında dini gelenekler ve bunlara karşı tepkiler>> olarak tesbit edildiği için, Osmanlı tarihini de müesseseleri ve sosyal hareketleri bakımından yakından ilgilendiriyordu. Nitekim, yüzden fazla ilim adamının katıldığı ve yirmiden fazla Türk meslekdaşın bulunduğu bu konferanstaki tebliğlerin üçte biri doğrudan doğruya Türk tarihi ve büyük bir kısmı da Osmanlı tarihi konularına tahsis edilmişti. Bir örnek olarak bizim ele aldığımız <<XVII. yüzyılda Osmanlı toplumunda beliren reformcu eğilimler ve dini gelenekler>> konusunu zikredebiliriz. Bilindiği gibi, insanlık tarihinde Büyük Asır diye vasıflandırılan XVII. yy. bizde tamamen başka bir istikamette gelişme göstermiş, karanlık bir taassup Türk toplumunu büyük sarsıntılara düşürmüştü. İşte bu ortamda bazı aydınlık belirtiler, bir kısım islahatçılar söz ve yazıları ile topluma ışık tutmak, onu salim bir doğrultuya yöneltmek istemişlerdi ki, Katip Çelebi bunlardan biri idi ve bu konuya tahsis ettiği eseri, kısmen telifçi bir karakter taşımakla beraber, değerlendirebilecek bir nitelikte idi ve bu keyfiyeti, tebliğimiz münasebetiyle görüşlerini açıklayan Prof. R. Mantran da teyit etmişti. Bu konferansta ilginç tebliğler arasında Bulgar meslekdaşımız Prof. Miätev'in <<Bulgaristan'daki Türkçe kitabelerde mevcut dini motifler>> konusu, Fransız Prof. Planhol'un <<Anadolu'nun dini coğrafyası hakkında araştırmalar>> adlı tebliği, Alman Dr. Glassen'in <<Anadolu Türkmenlerinde Mehdi kabul edilen Şah İsmail>> başlıklı tezi, Prof. Boratav'ın Anadolu ve Azerbaycan Türklerinde Saya kır bayramı>>, J.Eren'in <<Balkanlarda Türk İlim ve kültürü>> A. Topçubaşı'nın <<Türk dillerinin akrabalığı>>, Dr. Ö. Gökbilgin'in <<Kırım Hanı Sahib Giray devrine ait yazma kaynaklar>> adlı tebliğler önemli ve özellikle üzerinde durulmağa değer Osmanlı tarihi konularında olanlar idi ve Anadolu'nun dinikültürel ve sosyal tarihi sorunlarında daha pek çok araştırmalara ve eserlere ihtiyaç

olduğunu ispatlayacak nitelikte bulunuyordu.

Bir iddia

Diğer ilginç bir tebliğ de genç Amerikalı Prof. Vryonis'in <<Osmanlı Türklerinin ilk devirlerinde insan kurban etme olaylar>> adlı tebliği idi. Atina Kongresinde de beraber bulunduğumuz bu Bizans tarihi mütehassısı o zaman <<Balkanlarda Osmanlı fütuhatinin şartları ve kültürel niteliği>> adlı genel bir rapor sunmuştu ve ben de onun temas ettiği konularla ilgili görüşlerimi ve eleştirmemi belirten bir müdahale ihtiyacını duymuştum. Bu genç meslekdaş Selçukluların Anadolu fütuhati sırasında cereyan eden İslamlaştırma ve Türkleştirme olayları ile Balkanlardaki Osmanlı fütuhatinin şartlarını birlikte ele alıyor ve biraz yadırganacak bir açıdan değerlendirmeye çalışıyordu. O zaman bizim müdahalemiz, bazı eksik noktaları aydınlatmaya matuf olmuş, aynı rapor üzerinde eleştirme yapan Amerikalı Prof. Sugar'ın görüşleriyle aynı paralelde bulunmuştu. Neticede Vryonis bu görüşlerimizi kabul etmek ihtiyacını duymuş, Atina Kongresindeki bu müdahale ve eleştiri olumlu bir sonuca bağlanmıştı. Bu defa Strasbourg'da Prof. Vryonis, iki Bizans tarihçisinde (Cantacuzenos, Chalcocondylas) bulunduğu kayıtları bahis konusu ediyor ve bunlara dayanarak Osmanlılarda insan kurban etme olayına rastlandığını iddia ediyor ve bunu Şamanilerde mevcut geleneğe bağlamak istiyordu. Ona göre, XIV. yy. birinci yarısında Bizans taht kavgalarında müddeilerden Cantacuzenos, Osmanlılardan aldığı yardımcı kuvvetlerle Trakya'da rakibine karşı savaştığı sırada Türk savaşçılarından bir şehidin ruhunu taziz için mezarı başında esirlerden bir kısmı kurban edilmiş, buna benzer bir olay da, bir asır sonra, II.Murad'ın Mora despotluğuna karşı yaptığı sefer esnasında bu padişahın, babasının ruhu için alınan esirlerden kurban ettirmesi şeklinde tecelli etmişti. Şüphesiz ki, gerek Cantacuzenos'un gerek Chalcocondylas'ın bu hususta verdikleri bilgide bir yanlışlık olacaktı veya bu olay ile ilgili metin yanlış anlaşılabilir, yanlış tefsir edilmiş bulunmalıydı. Osmanlı kroniklerinde, Türk kaynaklarında buna dair en küçük bir işaret olmadığı gibi, esasen islami telakki ve gelenekler de buna asla müsait değildi. Herhangi bir zaferden, bir kalenin fethinden sonra harpte esir alınanlardan suçlu görülenlerden bazılarının katledildiği vaki idi; fakat buna ecdadın ruhunu takdis için insan kurban etme anlamına kabul etmek caiz olamazdı. Bizim bu noktayı belirtmemiz ve tebliği esnasından eleştirmemiz bu genç Amerikalı meslekdaşı uyarmaya yetti; zaten, kendisinin de bu noktada şüphesi bulunduğunu, bu tarihi metinleri yeniden ve daha vukufu bir şekilde incelemeye tabi tutacağını belirtti ve tartışma sonuçlandı.

Sonuç

Bu tebliğ de bize şunu gösteriyordu ki, Bizans kaynakları, özel şekilde yetişmiş Bizans tarihi mütehassıslarımızca iyice açıklanmalı, içlerindeki tarihi gerçekler ile uydurma veya yakıştırmalar birbirinden ayıklanmalı ve bizim açımızdan değerlendirilmelidir. Üniversitelerimizde hala gelişmiş Bizans tarihi kürsülerinin mevcut olmayışı, yetiştirmek için yeter derecede bir çaba gösterilmemesi bu konudaki kaygılarımızı arttırmakta ve bize bu alandaki noksanı gidermek ödevini ve sorumluluğunu yüklemektedir. Bu acil ihtiyacı ve önemli dileği bu münasebetle de belirtiriz.

___ SON ___

